

Warsztat do wykładu Małgorzaty Stolarskiej-Froni *Zakazane życie – zakazana sztuka. Artyści żydowscy z Breslau wobec prześladowań nazistowskich*

**Konferencja *Jak uczyć o Holokauście 80 lat później? Przemoc wobec Żydów na Dolnym Śląsku*
Wrocław, 4-6 lipca 2025**

Konspekt warsztatu: Jolanta Wróblewska

Temat: *Twarz lęku, krzyk duszy – ekspresjonizm Heinricha Tischlera*

Grupa docelowa:

- uczniowie 7-8 klasy szkoły podstawowej;
- lub uczniowie szkoły ponadpodstawowej.

Czas trwania: 45 minut

Cele warsztatu:

- zapoznanie uczestników z twórczością Heinricha Tischlera i nurtem ekspresjonizmu;
- rozbudzenie refleksji nad emocjami: lękiem, samotnością i buntem;
- przeprowadzenie ćwiczeń twórczych jako sposobu wyrażenia emocji i interpretowania ich;
- pogłębienie empatii i świadomości emocjonalnej przez analizę dzieł sztuki.

Projektowane efekty warsztatu:

- Lepsze zrozumienie ekspresjonizmu przez doświadczenie.
- Umiejętność interpretowania emocji wyrażanych w sztuce.
- Przestrzeń na osobistą ekspresję.
- Wprowadzenie w uniwersalne tematy tożsamości żydowskiej związanej z prześladowaniami: śmierć, samotność, krzyk istnienia.

Materiały:

wydruki obrazów, rzutnik, prezentacja, kartki papieru białego i kolorowego, stare gazety do wycinania, nożyczki, klej, małe karteczki samoprzylepne.

Cicha muzyka żydowska w tle (opcjonalnie).

Przebieg warsztatu

1. Wprowadzenie (5 min)

- Mini wykład: czym jest ekspresjonizm? (ilustracje, cytaty, kontekst historyczny)
- Krótkie przedstawienie sylwetki Heinricha Tischlera (biografia, wpływy, tematyka jego sztuki). Uczestnicy wcześniej mieli przeczytać wskazane w bibliografii materiały.

2. Właściwa część warsztatów:

Część pierwsza: analiza obrazów (10 min)

Dzielimy uczniów na grupy 5-6 osobowe. Każdej grupie rozdajemy kolorowe wydruki siedmiu obrazów Tischlera (załącznik 1.) i kartki papieru A4 na notatki.

Zadaniem uczniów jest wybranie trzech prac artysty, z których zostanie stworzona historia. Do każdej z wybranych prac uczniowie sporządzają mapę myśli oraz proponują tytuł.

Można zadać uczestnikom pytania pomocnicze:

- Co czujesz patrząc na ten obraz?
- Kim mogą być postacie namalowane na obrazach?
- Jakie znaczenie mają kolory?
- Jakie emocje pokazują ich twarze?
- Jak wygląda ciało tych postaci? Co mówi to o ich stanie psychicznym?
- Co może mówić ta postać do siebie, do innych?

Część druga: tworzenie kolażu (15 min)

Po wstępnych rozmowach w grupach, uczestnicy tworzą z trzech wybranych prac Tischlera historię w formie kolażu.

Instrukcja tworzenia kolażu:

1. Na białej kartce, która jest podkładem tworzonej pracy, ułóż w dowolnej kolejności trzy obrazy. Przemyśl układ elementów, bo prace Tischlera mogą być centralnym punktem, ale nie muszą. Zwróć uwagę, że kolejność jest ważna, znacząca dla tworzonej do tej pracy narracji.
2. Możesz pomalować tło, dodać faktury, kawałek materiału, kolorową bibułę itp.
3. Wkomponuj teksty, fragmenty gazet, słowa wycięte z gazety lub napisane na kolorowych kartach, dodaj inne elementy, dorysuj itp.
4. Po zatwierdzeniu układu pracy przyklej elementy.
5. Na dole pracy umieść biały pasek papieru i napisz na nim tytuł całej stworzonej opowieści.
6. Przygotuj 4-5 zdań opisu do tej pracy lub komentarz ustny.

3. Podsumowanie, refleksja i rozmowa (10 min)

Dobrowolne dzielenie się efektami pracy i krótkimi komentarzami do wykonanej pracy.

Po prezentacji komentarzy grup można zadać pytania otwarte:

- Czy sztuka może leczyć? Dlaczego?
- Czy ekspresjonizm to krzyk słabości czy siły? Rozwiń swoje stwierdzenie.
- Jakie emocje zostały nazwane podczas pracy z pracami Tischlera?
- Co te obrazy mówią o artyście i o jego emocjach?

4. Ewaluacja

Każdy uczestnik na małej samoprzylepnej kartce zapisuje zakończenie zdania: „Tischler to artysta ...”

Następnie każdy w wyznaczonym do tego miejscu przykleja kartki, które mogą przeczytać inni uczestnicy warsztatu.

Bibliografia:

1. Heinrich Tischler [fragment internetowej wystawy *Nieukończzone życia*, <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025].
2. Johanna Brade (red.), *Sztuka prześladowana. Żydowski artysta Heinrich Tischler i jego wrocławskie środowisko* (przekład na j. polski: Renata Wilkoszewska-Krakowska), Wrocław/Görlitz 2016.
3. Małgorzata Stolarska-Fronia, *Udział Żydów wrocławskich w kulturalnym i artystycznym życiu miasta od czasów emancypacji do 1933 roku*, Warszawa 2008.
4. Katarzyna Andersz, *Sztuka wyklęta – post scriptum*, „Chidusz” nr 5(27), Wrocław 2016.

Abstrakt

Historia tego żydowskiego malarza z Breslau może symbolizować wiele podobnych historii z pokolenia artystów prześladowanych przez nazistów. Po śmierci Tischlera część jego obrazów uratowała żona, dlatego możemy je traktować jako trwałe artystyczne świadectwo. Mężczyzna w swoich pracach celowo deformował postacie i stosował mocne kontury oraz dramatyczne barwy, by unaocznić intensywne emocje i napięcia społeczne. Ekspresyjne i dramatyczne w wyrazie prace odzwierciedlają wewnętrzny strach człowieka, poczucie smutku i niepewność jutra.

Podczas warsztatu stworzymy kompozycje z wykorzystaniem prac Tischlera i różnych innych materiałów. Uzupełnieniem kolaży będzie krótki komentarze oparty na słowach-kluczach. To pozwoli na wyrażenie własnych refleksji i stworzenie spójnej opowieści do prac Tischlera.

MATERIAŁY

Załącznik 2

Pytania pomocnicze do obrazów Tischlera:

- Co czujesz patrząc na ten obraz?
- Kim mogą być postacie namalowane na obrazach?
- Jakie znaczenie mają kolory?
- Jakie emocje pokazują ich twarze?
- Jak wygląda ciało tych postaci? Co mówi to o ich stanie psychicznym?
- Co może mówić ta postać do siebie, do innych?

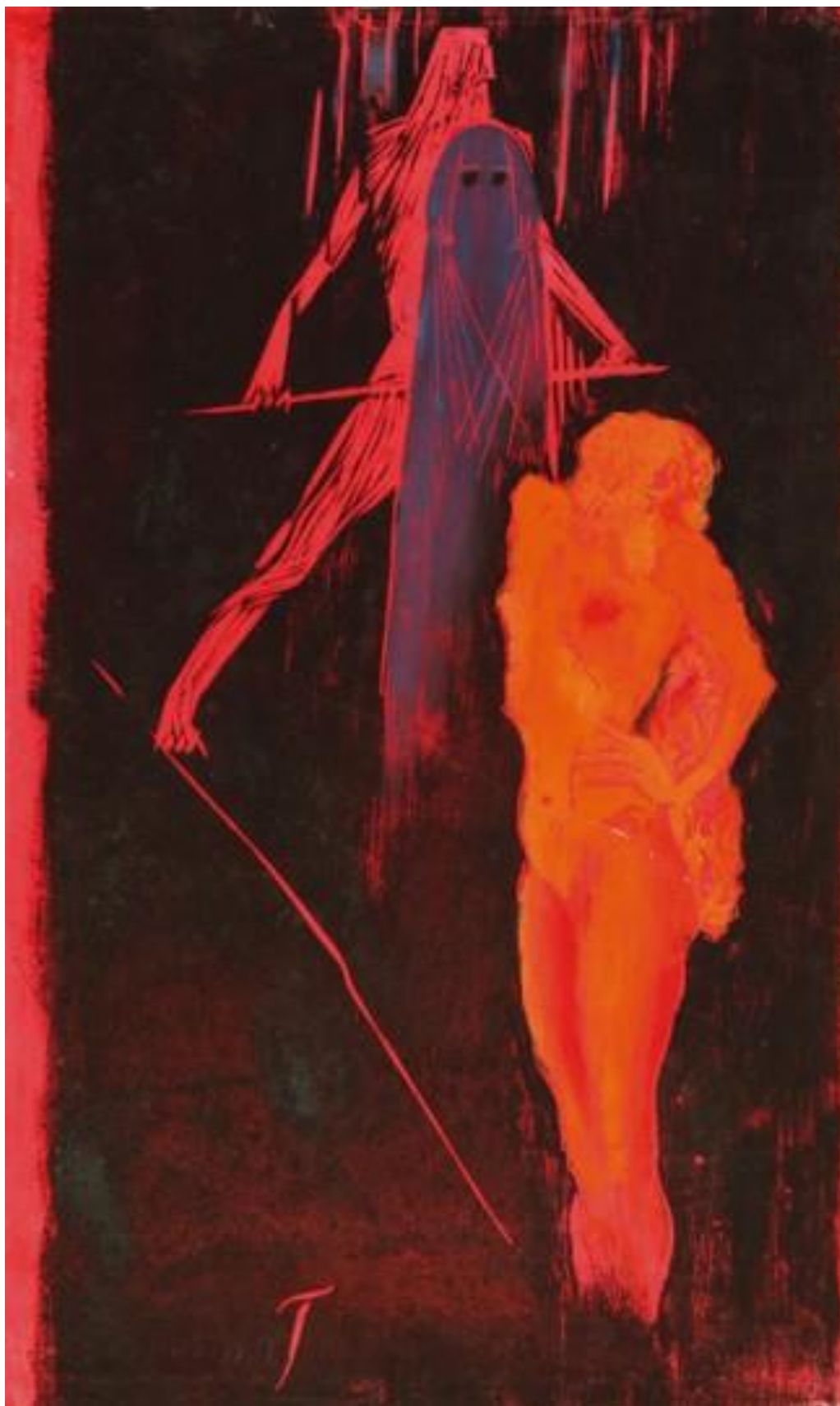
Instrukcja tworzenia kolażu:

1. Na białej kartce, która jest podkładem tworzonej pracy, ułóż w dowolnej kolejności trzy obrazy. Przemyśl układ elementów, bo prace Tischlera mogą być centralnym punktem, ale nie muszą. Zwróć uwagę, że kolejność jest ważna, znacząca dla tworzonej do tej pracy narracji.
2. Możesz pomalować tło, dodać faktury, kawałek materiału, kolorową bibułę itp.
3. Wkomponuj teksty, fragmenty gazet, słowa wycięte z gazety lub napisane na kolorowych kartach, dodaj inne elementy, dorysuj itp.
4. Po zatwierdzeniu układu pracy przyklej elementy.
5. Na dole pracy umieść biały pasek papieru i napisz na nim tytuł całej stworzonej opowieści.
6. Przygotuj 4-5 zdań opisu do tej pracy lub komentarz ustny.

Załącznik 1

Reprodukcje obrazów

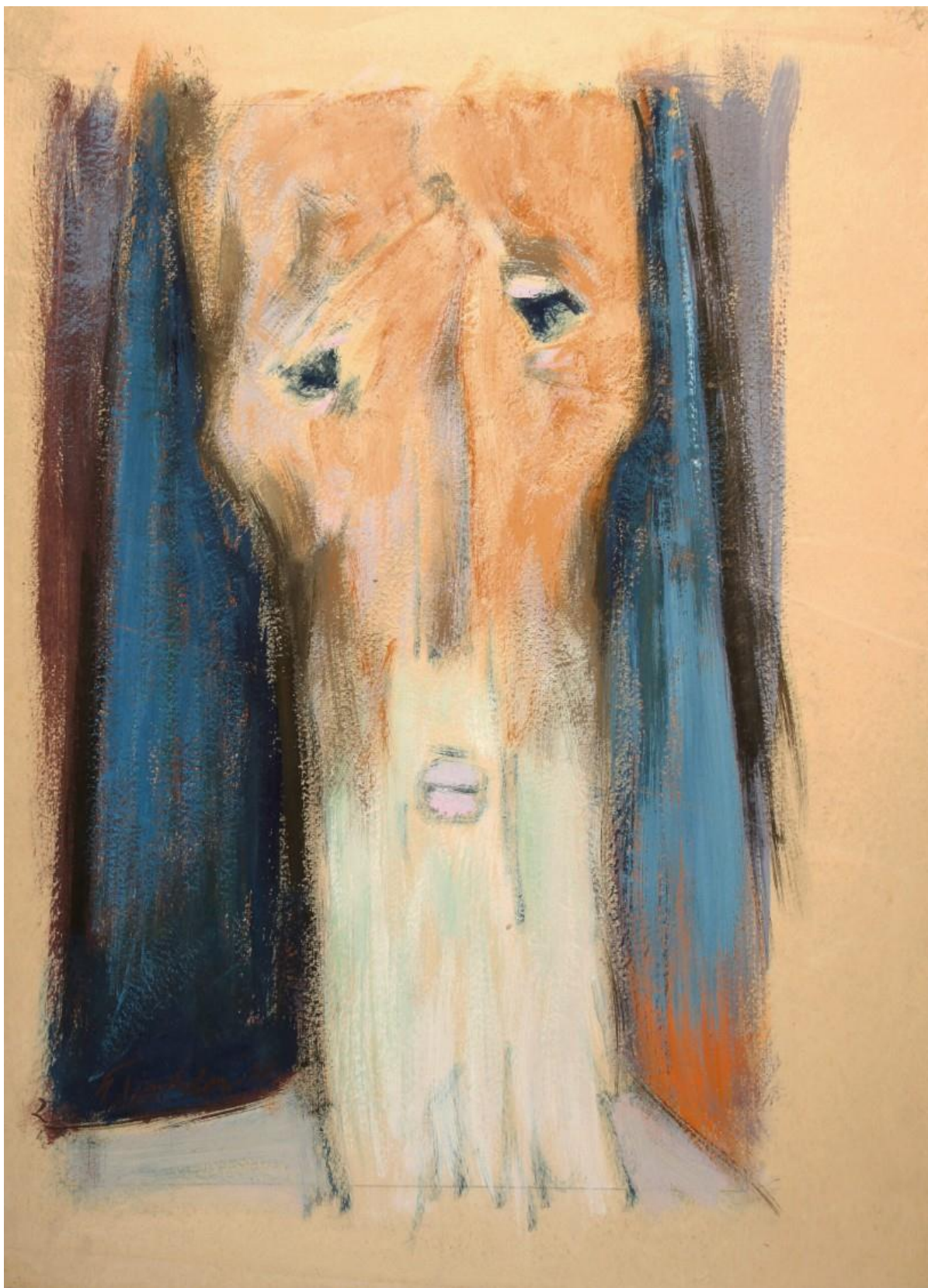
Obraz 1.

Źródło:

<https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

Obraz 2.

Obraz 3.

Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

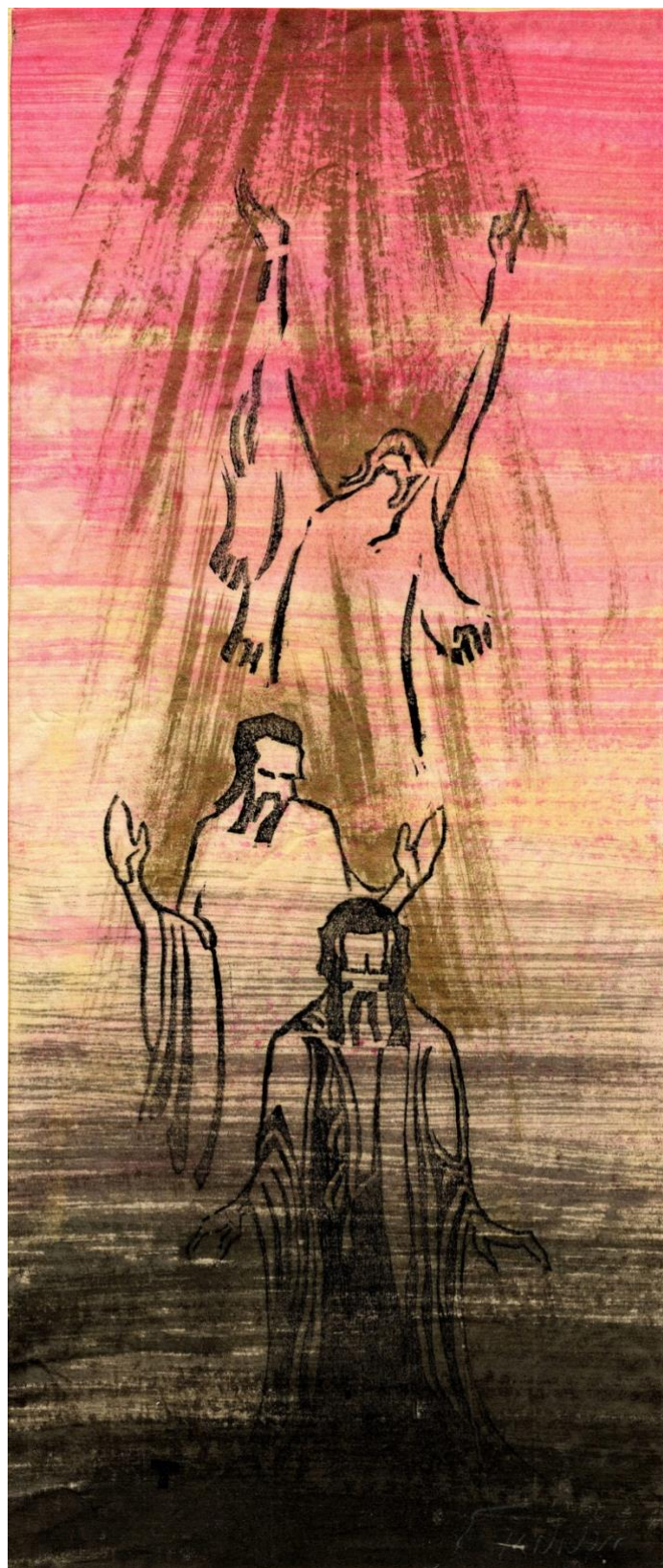
Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

Obraz 4.

Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

Obraz 5.

Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

Obraz 6.

Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]

Obraz 7.

Źródło: <https://unfinishedlives.eu/pl/heinrich-tischler/> [dostęp: 25.06.2025]